

Høringsvar til Dåbskommissionens midtvejsrapport

Vi vil fra Menighedsfakultetets side gerne anerkende kommissionens store indsats og takke for muligheden for at bidrage med dette høringssvar til midtvejsrapporten. Dåbsritualet er af mange grunde afgørende for Folkekirken, og derfor er samtalen om det i denne høringsfase vigtig. Den samtale vil vi gerne bidrage til med dette svar, som er skrevet i respekt for kommissionens arbejde indtil nu og med gode ønsker for den videre proces.

Hvad er et dåbsrituals funktion – og hvordan skal man vurdere det?

Tertullian har en bemærkning, som (i det mindste kan tolkes, så den) peger på dåbsritualets dobbelte funktion: For dem, der gerne vil gå i dybden med den kristne tros læreindhold, er ritualet et godt udgangspunkt. Og for dem, der er "tilfredse med at have en enfoldig tro," som han udtrykker det, er ritualet i sin enkelhed en beskyttelse mod misforståelser af, hvad dåben er.¹

Det finder vi tankevækkende, også med henblik på dåbsritualets funktion i dagens folkekirkelige situation:

- Dåbsritualet er og skal være et genuint udtryk for troens indhold, så man kan lære, hvad kristendom er, ud fra det – hvad enten det sker i en dåbsamtale med interesserede forældre eller i dåbsforberedelse af en konvertit. Det samme gælder i selve gudstjenesten, hvor man som gudstjenestedeltager ikke bare skal tage en mental pause under dette led i liturgien, men tage del i det og derigennem forstå både sit eget liv og kirkens liv i verden som et dåbsliv.
- Samtidig skal dåbsritualet for dem, der gerne vil være en del af Folkekirken uden at reflektere så meget over troen, fremstå og opleves som en enkel og klar sammenfatning af, hvad den dåb, vi er fælles om, er og ikke er.

I det lys giver det mening at vurdere rapportens ritualforslag teologisk, selvom der ikke er et direkte forhold mellem dåbsteologi og dåbsritual, så det ene kan afledes direkte af det andet. Dette høringssvar er en sådan teologisk vurdering, som samtidig er skrevet med tanke på, hvordan ritualet vil fungere i praksis i Folkekirken, når man deltager i det, når man fordyber sig i det, og når man tænker på det som grundlæggende udtryk for den fælles dåb.

I første omgang fokuserer vi på den forståelse af forholdet mellem tro og dåb, som rapporten giver udtryk for, og på selve tilspørgselsordene. Til sidst giver vi en mere kortfattet oversigt over vores vurderinger af rapportens forslag til ritualets enkelte led.

Forholdet mellem dåb og tro i rapportens ritualforslag

Rapportens udgangspunkt er, at dåben luthersk forstået er en sakramental frelseshandling fra Guds side. Pointen er, at der "sker noget" i dåben; den bekræfter ikke blot noget, som gælder uanset dåben, men den er Guds måde at etablere et nyt forhold til den, der døbes (fx p44). Vi deler fuldt ud denne dåbsforståelse, som jo heller ikke er sær-luthersk, jf. Lima-erklæringen (1982), som fremhæver, at "the persons baptized have acquired a new identity as sons and daughters of God".

---

¹ *De Baptismo* 1,1, jf. den danske oversættelse i hos Thulstrup, som bygger på denne tolkning af Tertullians tekst: Johannes Thulstrup, 'Tertullian: Om dåben', in *Faith, Knowledge, and Action. Essays Presented to Niels Thulstrup on his Sixtieth Birthday*, ed. George L. Stengren (C. A. Reitzel, 1984), 217.

Det specifikt lutherske anliggende er *troen*;² dåbens "virkning", som Luther kalder det i Lille Katekismus, sker i kraft af "Guds ord, som er med og i vandet, og troen, som stoler på dette Guds ord i vandet." Rapporten fremhæver, at "tro grundlæggende er tillid" og taler om "den evangelisk-lutherske forståelse af tro som tillid" (pp24.38 m.fl.). Det er en vigtig indsigt; troen er ikke "en samling læresætninger" (p37) eller en række meninger, man har eller ikke har.

Lige så afgørende er det dog at pege på, at troen er tillid til Gud – den er jo ikke bare tillid som alment psykologisk eller eksistentielt fænomen. Vi er helt enige med rapporten i, at Mark 10,13-16 handler om menneskets forhold til Gud, og at teksten derfor er relevant uanset dåbskandidatens alder, fordi "troen er den samme", selvom der er forskellige grader af bevidsthed og refleksion (p24). Det må betyde, at den tro, vi døbes på – både børn og voksne – har et bestemt indhold, fordi den er tillid til netop den treenige Gud, som Apostolicum er en bekendelse til.

Spørgsmålet er så, om denne tro er forudsat i dåben, eller om den gives i dåben. Det lutherske svar må være: begge dele.

Rapporten nævner, at troen if. CA "vækkes i dåben" (p36, jf. CA13 om, at sakramenterne er "fremsat til at vække og styrke troen"). Det er rigtigt: for reformatorerne er det afgørende, at Guds ord, specifikt Guds nådige løfte, reelt er til stede i og med sakramenternes elementer (vand, brød, vin), og at Helligånden kalder troen frem ved dette løfteord fra Gud (jf. CA5³ og Lille Katekismus' forklaring til 3. trosartikel.⁴)

Samtidig *forudsætter* sakramenterne troen, som Luther ofte understreger,⁵ og som den tyske tekst til CA13 viser.⁶ Derfor giver det for Luther mening at spørge dåbsbarnet på Apostolicum, hvad han ellers mener, det ville være "utålelige løgne" at gøre.⁷ Luther mener, at Helligånden giver troen til barnet forud for dåben som svar på faddernes og menighedens bøn,⁸ og at det er *denne* tro, dåben forudsætter. Dåben er derfor, luthersk forstået, en trosdåb, og uenigheden med de ikke-barnedøbende kirker handler ikke om, hvorvidt dåben forudsætter tro (som den gør overalt i NT), men om hvorvidt små børn kan tro.

---

² Jonathan Trigg, 'Luther on Baptism and Penance', in *The Oxford Handbook of Martin Luther's Theology*, ed. Robert Kolb et al. (Oxford University Press, 2014), 314.

³ "Ved Ordet og sakramenterne som midler gives Helligånden, som virker tro – hvor og hvornår det behager Gud – i dem, som hører evangeliet."

⁴ "Jeg tror, at jeg ikke ved egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre ... men Helligånden har kaldet mig ved evangeliet."

⁵ Fx i *Skriftet om gendåben*, se WA XXVI,156-158, og i hans prædiken til 3. s. efter Helligtrekonger i *Kirkepostillen*, se navnlig WA XVII,II,81,4-5. Jf. også *Om kirkens babyloniske fangenskab*, se fx WA VI,527,38-528,2 og 532,36-37.

⁶ "...derhalben sie [=sakramenterne] auch Glauben fordern und dann recht gebraucht werden, so man's im Glauben empfähet und den Glauben dadurch stärket," (fremhævelse tilføjet).

⁷ "mera et intolerabilia essent mendacia," WA XI,300,26-27.

⁸ WA XVII,II,82,29. Andre steder kan Luther knytte det, at Gud kalder den tro, som dåben forudsætter, frem i dåbsbarnet, til det at Kristus taler til barnet "gennem præstens mund" (WA XXVI,156,37), og det er tydeligvis denne forståelse, Grundtvig viderefører salmen *Op til Guds hus vi gå* (DDS 443).

Dermed sættes den døbte ind i en 'troens cirkelbevægelse' mellem løfte og tro, jf. Granes kommentar til CA 13: "...samtidig med, at sakramentet ... kræver troen, siges det, at det er 'givet til at vække og styrke troen'. Den cirkel, som vi hermed bevæger os i, skal tjene til af afskære enhver mulighed for at lokalisere nådens komme udenfor *mødet* mellem Ordet – i forkyndelse og sakramenter – og troen."⁹

Den samme forståelse af dåben som en trosdåb genfindes hos Grundtvig, når han fremhæver, at den apostolske trosbekendelse "høres ved Daaben, hvor den *lyder* som Daabens Vilkaar og som Udtrykket af *den Christne Tro, hvorpaa* vi døbes i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn,"¹⁰ og når han ofte betegner troen/trosbekendelsen som dåbens 'vilkår'.

I Luthers eget dåbsritual fra 1526 er forståelsen af dåben som trosdåb tydelig i den såkaldte bede-banke-bøn, hvor barnet omtales som "din tjener, som beder om din dåbs gave og søger din evige nåde ved den åndelige genfødsel". Barnet fremstilles som en, der allerede beder tillidsfuldt til Gud, og den efterfølgende bekendelse i spørgeform er forstået som indholdet af denne bedende tro, der døbes på.

I det nuværende ritual – og i alle danske ritualer siden 1580 – er samme forståelse understreget gennem tilspørgslen: "Vil du døbes på denne tro?" Luther havde ikke behov for en sådan formulering, kunne man sige, da bede-banke-bønnen udtrykte det samme. Men i et ritual uden denne bøn vurderer vi, at formuleringen er en vigtig fremhævelse af, at dåben forudsætter troen.

I den forbindelse undrer det os, at kommissionen udtrykker bekymring for, at formuleringen kan "bidrage til den ... misforståelse folkeligt set, at tilspørgslen er en slags troseksamination" (p. 37). Efter vores erfaring opstår denne misforståelse ikke i relation til ordene "...på denne tro", men snarere i tilknytning til trosbekendelsen i spørgeform. Her er det naturligt for præsten at forklare, at spørgsmålene er rettet til barnet, ikke til forældre eller faddere. Dermed bliver det klart, at troen ikke er et sæt meninger, man kan eksamineres i, men et tillidsforhold til den Gud, som præsenteres i bekendelsen.

På den baggrund finder vi ikke, at den nuværende formulering skaber misforståelser eller intellektualiserer troen. Tværtimod anbefaler vi at kommissionen at fastholde den.

Menighedsfakultetets øvrige kommentarer og anbefalinger fremgår af nedstående skema:

Det indledende spørgsmål om tidligere dåb/hjemmedåb	<ul style="list-style-type: none"> • Vi deler rapportens overvejelser p39 og støtter anbefalingen om, at spørgsmålet bortfalder.
Takkebøn	<ul style="list-style-type: none"> • Takkebønnen har, pga. sin placering i ritualet, stor betydning for, om dåbsritualet fremstår som ét fælles ritual eller som flere parallelle

⁹ Leif Grane, *Confessio Augustana*, Typografisk genoptryk af G.E.C. Gads udgave (Anis, 1994), 130.

¹⁰ Grundtvig, N.F.S. (1855) "Den Christelige Daabspagt [Den christelige Børnelærdom, 1. udgave, 3. artikel]"; her efter udgaven i *Grundtvigs Værker*, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).

	<p>ritualer. Vi vurderer, at det er afgørende for Folkekirken, at dåbsritualet fremstår og opleves som noget, vi er fælles om. Derfor anbefaler vi, at der kun er én autoriseret takkebøn.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi anbefaler forslag A, som fremstår som en vellykket sproglig revision af den nuværende bøn. Hvis kommissionen vurderer, at der skal være en valgmulighed, er forslag C et godt alternativ, bl.a. pga. allusionen til Tit 3,5-7. • Disse forslag (A og C) skiller sig ud ved eksplicit at nævne det evige liv og ved at forstå dåben som indlemmelse i den kristne kirke. Netop disse to motiver er så fremtrædende i NT, i hele den kristne tradition og i luthersk dåbsteologi, at det er naturligt at fremhæve dem. • I et økumenisk perspektiv vil vi i denne forbindelse pege på Lima-erklæringen, som blandt de uopgivelige elementer i et dåbsritual nævner "a declaration that the persons baptized have acquired a new identity as sons and daughters of God, and as <u>members of the Church...</u>". I det nuværende ritual er den indledende takkebøn det eneste sted, hvor dåben som indlemmelse i kirken overhovedet nævnes. Vi deler rapportens vurdering af, at dette kan ses som en underbetoning af dåbens "fællesskabsstiftende karakter og sammenhængen mellem dåb og menighed" – både i bibelsk og i reformatorisk lys (p43). Så meget vigtigere må det være at fastholde dette aspekt, dér hvor det faktisk findes i ritualen, og det gør kun forslag A og C. • Om forslag F bemærker vi, at rapporten tolker den således, at brugen af "aktive verber ... tydeliggør, at der sker noget i dåben" (p32). Når det gælder udsagnet om, at den døbte "hører sammen med livets Gud, dødens overmand", tror vi dog ikke, at det vil høres som udtryk for noget, Gud gør i dåben som sakramental handling (jf. p44), netop fordi der jo ikke her bruges aktive verber.
Tekstlæsninger	<ul style="list-style-type: none"> • Menighedsfakultetet støtter rapportens overvejelser p24 om rækkefølgen af læsningerne fra Mark 10 og Matt 28. Vi er enige i, at begge disse tekster er velvalgte og i udgangspunktet fungerer godt både ved barnedåb og ved voksendåb. • Vi er også enige i, at der i enkelte tilfælde kan være gode grunde til at inddrage supplerende eller alternative tekstlæsninger. Rapportens fire forslag er glimrende, men der er naturligvis mange andre muligheder.
Overgangsformulering	<ul style="list-style-type: none"> • Vi hilser det velkomment, at det nuværende rituals overgangsformulering (der lægger op til at forstå dåben som velsignelsehandling) udgår.

	<ul style="list-style-type: none"> • Vi mener ikke, at der er brug for en anden overgangsformulering
Korstegnelse	<ul style="list-style-type: none"> • Det er vores vurdering, at den foreslåede formulering ("modtag korsets tegn") fungerer godt. • Vi er naturligvis enige i, at man "ikke kan adskille den korsfæstede og den opstandne Kristus", som rapporten siger det (p76) – ligesom man selvfølgelig ikke kan adskille hverken korsfæstelsen eller opstandelsen fra de andre udsagn om Kristus i trosbekendelsen. Men som en formulering, der skal tyde <u>korstegnelsen</u>, kan man imidlertid argumentere for, at det virker mærkeligt med en henvisning til opstandelsen (i formuleringen i Model III, "korsfæstede og opstandne").
Trosbekendelse (Apostolicum i interrogativ form)	<ul style="list-style-type: none"> • Vi anbefaler, at hver enkelt dåbskandidat spørges på hele trosbekendelsen. Det understreger, at den kristne dåb er en trosdåb, og at den kristne tro, der døbes på, er tillid til netop den treenige Gud, som Apostolicum er en bekendelse til.
Trosbekendelse (Apostolicum i deklarativ form med efterfølgende kort tilspørgsel)	<ul style="list-style-type: none"> • Samtidig anerkender vi, at der kan være gode grunde til fælles trosbekendelse i deklarativ form efterfulgt af forkortet tilspørgsel, selvom vi ikke foretrækker denne form, heller ikke i situationer med mange dåb. • I den forbindelse finder vi det afgørende vigtigt, at ritualet tydeliggør, at det er den netop i fællesskab fremsagte trosbekendelse, man spørges på. De to forslag, rapporten nævner p37 (reference til den fælles bekendelse enten i trosspørgsmålet eller dåbsspørgsmålet), vurderer vi som brugbare. • Vi deler ikke rapportens bekymring for, at dette kunne misforstås som overhøring i den kristne tro eller svække dåbspagten karakter af tilsigelse og pagtslutning. Tværtimod må pointen netop være, at den korte tilspørgsel har præcis samme indhold som den lange tilspørgsel, sådan som en henvisning til den fælles fremsagte trosbekendelse peger på. I modsat fald vil de to alternative former for tilspørgsel efter vores vurdering kunne give anledning til forestillinger om en A- og en B-dåb. • Af samme grund anbefaler vi, at der også spørges på forsagelsen i den korte tilspørgsel, fordi den er en afgørende del af dåbspagten, og fordi det ikke i det forslag uden forsagelse, der indgår som mulighed i model III, på er tydeligt, at der spørges på forsagelsen. • Til gengæld foreslår vi (med henblik på en "kort og koncis sproglig form", p38) kommissionen at vælge en helt kort udgave af tilspørgslen. Det kunne fx lyde sådan: "Forsager du Djævelen? Ja! Tror du på Gud Fader, på Jesus Kristus og på Helligånden, sådan som vi sammen har bekendt? Ja! Vil du døbes på denne tro? Ja!"

Tilspørgselsord	<ul style="list-style-type: none"> Menighedsfakultetet anbefaler at fastholde det nuværende rituals formulering "Vil du døbes på denne tro?", som efter vores vurdering er bedre end forslaget "Vil du døbes?", sådan som vi har begrundet det mere indgående ovenfor.
Dåbsbekræftelse med håndspåleggelse	<ul style="list-style-type: none"> Vi mener <i>ikke</i>, der bør være flere valgmuligheder i dette led i ritualet. Den nuværende formulering stammer fra Luthers 1526-ritual, men bevidnes i sin kerne allerede i diakonen Johannes' brev til Seranius ca. år 500¹¹ og findes i en tidligere form også i <i>Den apostolske Tradition</i>.¹² Denne formulering med dens trinitariske bestemmelse af dåben og dens brug af Joh 3 (vand, Helligånden, genfødsel, evigt liv) er efter vores vurdering svær at overgå rent indholdsmæssigt. Desuden er den pga. sin plads i traditionen en vigtig økumenisk markering af, at vi ikke har at gøre med en 'dansk særdåb'.
Fredslysning	<ul style="list-style-type: none"> Vi finder det ikke afgørende, om fredslsningen placeres efter dåbsbekræftelsen eller efter faddertiltalen. Men den skal naturligvis flyttes, hvis Fadervor bedes efter faddertiltalen.
Fadervor	<ul style="list-style-type: none"> Vi vurderer, at Fadervor kan fungere fint som afslutning på hele dåbshandlingen (efter faddertiltalen), ikke mindst hvis faddertiltalen indeholder en opmuntring til at bede for og med barnet.
Faddertiltale	<ul style="list-style-type: none"> Vi finder det ikke nødvendigt med to forskellige forslag til en tale, hvor præsten er frit stillet mht. ordlyden.
Afsluttende dåbskollekt	<ul style="list-style-type: none"> Vi formoder, disse kollekter især vil blive brugt ved særlige dåbsgudstjenester. Man kan argumentere for, at der er en uhensigtsmæssig "fordobling" i dansk gudstjenestetradition siden Kirkeritualet 1685, fordi man i slutningskollekt og udgangsbøn beder om stort set det samme (som om Gud ikke hørte det første gang). Af den grund vil mange præster givetvis ved særlige dåbsgudstjenester nøjes med én afsluttende bøn, enten på slutningskollektens eller på udgangsbønnens plads. De to foreslåede alternativer synes velegnede i den sammenhæng.

¹¹ Bent Flemming Nielsen, *På den første dag. Kirkens liturgi. Oldtid og Middelalder* (Eksistensen, 2017), 220.

¹² Dette gælder, uanset hvordan de tekstkritiske spørgsmål vedr. ledsageordene til håndspåleggelsen efter dåben er at forstå, og hvornår man nøjagtigt daterer skriftet, jf. Maxwell E. Johnson, *The Rites of Christian Initiation. Their Evolution and Interpretation* (Liturgical Press, 1999), 82–85.